

z naczyń wczesnośredniowiecznych. Fragmentaryczne badania powierzchniowe zostały wykonane tylko na b. małym obszarze pól wsi Dąbrowa, graniczących z polami wsi Kłęczany i Będziemyśl.

Pomimo małej ilości znalezionej materiału wydaje się, że bardzo dogodne dla osadnictwa warunki miejscowe uzasadniają celowość czynienia dokładniejszych badań archeologicznych nie tylko na polach wyżej wspomnianych, ale także na pozostałym obszarze wsi.

3. Będziemyśl (przysiółek Gródna), stanowisko nr 1

Przysiółek Gródna znajduje się w południowo-wschodniej stronie wsi Będziemyśl i graniczy: od wschodu z gruntami wsi Dąbrowa, a od południa z gruntami wsi Nockowa. Obszar około 5 ha, na którym przeprowadzono badania poszukiwawcze, znajduje się w odległości około 1,9 km (w linii prostej) na południe od szosy wiodącej z Rzeszowa do Sędziszowa.

W rozwidleniu dróg z Będziemyśla do Dąbrowy i Nockowej, nad potokiem bez nazwy, płynącym w głębokim jarze, znajduje się zespół zniszczonych urządzeń obronnych zw. „Winia-ry” wzgl. „Winnica” wzgl. „Zamczysko”⁵. Obiekt, obecnie użytkowany jako pastwisko, należy do Anieli Drózdź, a w części stanowi mienie gromadzkie⁶. Na powierzchni głównego

masywu tegoż obiektu, z licznych kretowisk wysypują się ułamki cegieł i naczyń glinianych.

Na polach Antoniego Sumca i Jana Kłosa, położonych na wzniesieniu od strony zachodniej w/w obiektu, znaleziono kilkanaście fragmentów naczyń i jeden fragment kafla piecowego, jako materiał z XV—XVI wieku. W zoranej ziemi są widoczne ślady dużej ilości okruszków ceglanych.

Na polu Michaliny Gąsior, położonym w odległości około 100 m na południe od „Zamczyska”, stanowiącym płaszczyznę o stromych, ostro zarysowanych zboczach graniczących z potokiem, znaleziono dwa odlupki krzemienne i kilka ułamków naczyń z okresu wpływów rzymskich.

Uzyskany materiał archeologiczny został przekazany Działowi Archeologicznemu Muzeum Okr. w Rzeszowie i przez pracowników tegoż Działu tj. T. Aksamita, A. Gruszczyńską i A. Szałapatową została określona przynależność chronologiczna zabytków.

Powyższe wyniki badań powierzchniowych z pól w sąsiedztwie „Zamczyska”, jak również uzyskane od miejscowej ludności informacje o możliwości zniszczenia tegoż zabytku w związku z ewentualnymi inwestycjami prywatnymi lub społecznymi, wskazują na potrzebę dokonania tam badań ratowniczych lub odpowiednich zabezpieczeń.

Przypisy:

¹ W dniu 29.4. 1966 r. weryfikację odkrytego stanowiska przeprowadzili A. Szałapatowa i T. Aksamit, pracownicy Muzeum Okręgowego w Rzeszowie, przy udziale autora. W trakcie badań powierzchniowych dokonanych w tym dniu, uzyskano kilkanaście fragmentów ceramiki pradziejowej.

² W dniu 2.12.1966 r. badania weryfikacyjne na wymienionym terenie zostały przeprowadzone przez A. Szałapatową i A. Gruszczyńską, prac. Muzeum Okr. w Rzeszowie, przy udziale autora i Wł. Ślabego. W wyniku poszukiwań uzyskano kilkanaście ułamków ceramiki starożytnej.

³ Według informacji udzielonej autorowi przez p. doc. Fr. Kotulę, wcześniejszy drewniany kościółek był obronną budowlą XV-wieczną, która prawdopodobnie dzięki temu, że była broniona, nie uległa zni-

szczeniu podczas ostatniego napadu tatarskiego, jak kościoły w Krasnem, Łące, Staromieściu i i. Fr. Kotuła, *Warownie Chłopskie XVII w.*, Warszawa 1962, s. 72—149.

⁴ Godny uwagi jest fakt, że miejsce to graniczy z polami o nazwach miejscowych: „Rzym”, „Ukraina”, „Księżę”, „Bazary”, „Kopiec”.

⁵ Główny masyw budowli (dawniej otoczony wodą przez sztuczne spiętrzenie potoku), został rozkopany przez miejscową ludność, a wydobyty materiał ceglany i kamienny został użyty do budowy obiektów gospodarskich.

⁶ Według informacji miejscowej ludności, w pobliżu tego zabytku znaleziono siekierkę krzemienną, która została przekazana do Muzeum w Ropczycach.

Anna Szałapatowa

Badania zwiadowcze i weryfikacyjne w powiatach: mieleckim i tarnobrzeskim

Z ramienia Muzeum Okręgowego w Rzeszowie przeprowadzono w dniach od 20 do 23 kwietnia 1966 r. badania zwiadowcze i weryfikacyjne niektórych znanych już stanowisk archeologicznych, a także przeprowadzono powierzchniowe badania w poszukiwaniu nowych stanowisk.

Borowa pow. Mielec

Ob. Szeglowski z Borowej poinformował mnie w 1963 r. o fakcie wykopania przez siebie w 1924 r. dwu naczyń glinianych w Borowej. Stwierdziłam na miejscu, że stanowisko to jest

położone w centrum wsi, w pobliżu obecnego cmentarza komunalnego, za zabudowaniami Agnieszki Żelazko (nr domu 140), 68 metrów od lewej strony drogi lokalnej prowadzącej od wsi do rynku. Właścicielami parcel, na których znajduje się stanowisko są: Aurelia Grzybowska zam. w Krakowie — dzierżawca: Władysław Stala zam. w Borowej oraz Apolonia Dobranowska zam. w Warszawie — dzierżawca: Józef Wiącek s. Jakuba zam. w Borowej. Mieszkańcy Borowej informowali, że na polach tych na najwyższym wzniesieniu „Góreczce” (bardzo słabo zaznaczonym w terenie) wyoruje się „pokrywy”

gliniane. Wykonano kilka wykopów kontrolnych z wynikiem negatywnym. Na powierzchni stwierdzono dużą ilość fragmentów ceramiki kultury łużyckiej i z okresu rzymskiego, kilka grudek żużla żelaznego oraz dwa odłupki krzemienne.

Przeclaw pow. Mielec

Według informacji znajdującej się w archiwum KZA Woj. Rzeszowskiego, w parku koło dawnego pałacu Ligezów, na wzniesieniu dosyć znacznym w okolicy, w pobliżu Wisłoki znaleziono urnę z popiołami, pochodzącą z okresu rzymskiego.

Wywiady z kilkunastoma mieszkańcami Przeclawia, przedstawicielami miejscowych władz, miejscową inteligencją, dawną służbą dworską — nie potwierdziły tej informacji. Nikt o takim odkryciu nie słyszał. Badań sondażowych nie przeprowadzono, gdyż lokalizacja wg notatki archiwalnej jest bardzo nieścisła. Określenie „w pobliżu Wisłoki” jest niedokładne tym bardziej, że krańce parku dworskiego oddalone są od tej rzeki o ponad 0,5 km.

Przeprowadzono natomiast badania powierzchniowe terenu położonego na południe od wsi Przeclaw, po obydwu stronach drogi z Przeclawia do Podola. Po lewej stronie drogi, kilkaset metrów od ostatniego zabudowania Przeclawia (garaże PGR) na terenie będącym własnością PGR, bardzo zniszczonym wybieraniem ziemi, stwierdzono w profilu wąwozu zarys jamy z materiałem archeologicznym (dwa ułamki ceramiki wczesnośredniowiecznej, jeden odłupek krzemienisty oraz kilka grudek polepy).

Również po prawej stronie drogi Przeclaw — Podole na polach uprawnych stanowiących własność PGR w Przeclawiu, w pobliżu zabudowań północno-zachodniej partii wsi znaleziono kilkanaście fragmentów ceramiki starożytnej i średniowiecznej oraz jeden odłupek krzemienisty.

Różniaty pow. Mielec

W 1880 r. A. H. Kirkor natrafił tu na ułamki naczyń i kości¹. W archiwum KZA znajduje się notatka lokalizująca to stanowisko w przysiółku zw. „Niziny”. Na miejscu ustalono, że przysiółek ten nazywa się „Kolonia”, a „Niziny” to nazwa folwarku położonego w odległości ok. 1 km na północ od w/w stanowiska. Stanowisko usytuowane jest na tzw. „Czarnej Roli” na południe od kanału „Na Sfolni”, po lewej stronie drogi z Krzemienicy do Nizin w kierunku Wisły. Oddalone jest od Wisły w kierunku południowym o ok. 1250 m. W pobliżu stanowiska na w/w drodze znajduje się mostek na kanale „Na Sfolni”. Właścicielami parcel w tym miejscu są: Adam Konieczny, Jan Kulik, Bronisław Śnieżek, Jan Latawiec, Jan Tyniec, Władysław Dypa, Władysław Chruściel, Stanisław Pieczerzak. Są to pola uprawne, nizinne, na ich powierzchni znajduje się bardzo duża ilość fragmentów ceramiki z okresu rzymskiego lepionej ręcznie, koloru przeważnie brunatnego, w mniejszej ilości czarnego i ceglatego. Między innymi znaleziono fragment dna i partii przydennej naczynia zasobowego.

Turbia pow. Tarnobrzeg

Osada wczesnośredniowieczna². Niewielkie wzniesienie zw. „Janowa Góra”, położone w odległości ok. 0,5 km na północ od hangarów lotniska. Około 1,5 km na płn. - wsch. od stanowiska widoczny jest most kolejowy na Sanie. W ścianie urwiska wyraźnie rysują się profile intensywnie czarnych jam, w których zauważono liczne fragmenty naczyń wczesnośredniowiecznych i polepę. Stanowisko niszczone jest wybieraniem piasku.

Rozwadów pow. Tarnobrzeg

Cmentarzysko łużyckie ciałopalne.

Stanowisko znajduje się w ogrodzie plebanii kościoła parafialnego, między równoległymi ulicami: Ks. Ściegiennego i Polną. Wg informacji znajdującej się w archiwum KZA, ma się tu znajdować cmentarzysko ciałopalne z okresu rzymskiego.

W wyniku rozmowy przeprowadzonej z byłym proboszczem ks. dziekanem A. Ziemiańskim i obecnym proboszczem ks. J. Pają ustalono, że podczas okupacji przy kopaniu dołu na kopcowanie buraków wykopano 3 naczynia grobowe, które uległy zniszczeniu, a kilka ich fragmentów zakopano w ziemi. Teren ogrodu plebańskiego został w wielu miejscach rozkopany (m. in. po wyzwoleniu stała tu kuźnia wojsk radzieckich).

Zlokalizowano wykop sondażowy w miejscu nie naruszonym (na ścieżce) o wymiarach: 120×155 cm. Na głębokości 41 cm od powierzchni gruntu natrafiono na misę glinianą odwróconą dnem do góry, przykrywającą popielnicę koloru zewnątrz czarnego, wewnątrz ceglasto-brunatnego, zdobioną w górnej partii poziomym pasmem ukośnie kreskowanych ząbiejących się trójkątów. Misa posiadała średnicę wylewu 35 cm, wykonana była z gliny schudzonej silną domieszką tłuczni i miki, kolor misy brunatno-ceglasty. W odległości 50 cm na płd.-wsch. od urny znajdowała się znaczna część przystawki z dnem nie wyodrębnionym, ornamentowanym, z taśmowatym uchem i guzkami u nasady szyi. Wokół popielnicy znajdowało się kilka fragmentów innych naczyń.

Dno popielnicy ułożone było na głęb. 85 cm w calcu (żółty piasek) zaczynającym się od głęb. 70 cm od powierzchni. Górna warstwa ziemi to humus czarny 0—35 cm, pod nią do głęb. 70 cm ziemia barwy żółto-brunatnej.

Wewnątrz popielnicy znaleziono tylko nikłe szczątki przepalonych kości, żadnych zabytków metalowych nie stwierdzono. Grób nazwano grobem nr 4, biorąc pod uwagę trzy groby wykopane podczas okupacji i zniszczone.

Lokalizacja grobu nr 4: na północ do ogrodzenia przy ul. Polnej nr 17 — odległość 15,5 m; na południe od północno-wschodniego rogu budynku plebanii — odległość 31,2 m; na wschód do ogrodzenia siatkowego ogrodu plebanii — odległość 23,5 m; na południowy wschód do murowanego budynku gospodarczego plebanii — odległość 24,9 m.

Rzeczycza Długa pow. Tarnobrzeg

Celem badań w tej miejscowości było zlokalizowanie miejsca znalezienia miecza legionisty rzymskiego³ oraz grotu włóczni znalezionej w 1943 r., który zaginął. Miejsce znalezienia w/w eksponatów wskazał Władysław Wermiński zam. w Rzeczy Długiej, pracownik Nadleśnictwa Państwowego — społeczny opiekun zabytków. Stanowisko położone jest w centrum wsi, po lewej stronie drogi wiodącej z Rozwadowa, naprzeciwko siedziby Prez. GRN, za zabudowaniami Józefa Wermińskiego. Jest to pole orne, stanowiące własność Karoliny Kołodziej

zam. w Rzeczy Długiej. Teren piaszczysty, od strony zachodniej zniszczony wybieraniem piasku. Opodal od strony północno-zachodniej znajduje się badane w ubiegłych latach stanowisko kultury łużyckiej.

Odległość od stodoły Józefa Wermińskiego w kierunku północnym do miejsca znalezienia miecza rzymskiego wynosi 79,30 m; odległość do miejsca znalezienia grotu włóczni od tego samego obiektu (stodoły) w tym samym kierunku (północnym) wynosi 100 m. Na powierzchni pola Karoliny Kołodziej znaleziono kilkanaście ułamków naczyń pochodzących z okresu rzymskiego.

ZBIORY ARCHEOLOGICZNE PRZEKAZANE PRZEZ KS. DR. WILHELMA GAJ-PIOTROWSKIEGO POCHODZĄCEGO Z CHARZEWIC POW. TARNOBRZEG

W czasie prowadzonych badań zwiadowczych w ogrodzie plebańskim w Rozwadowie, ekipa badawcza zetknęła się z księdzem dr. Wilhelmem Gaj-Piotrowskim, który pisząc pracę doktorską na temat przemian stosunków społecznych ludności z terenu Rozwadowa i okolicy, zainteresował się m. in. zabytkami archeologicznymi i etnograficznymi tego terenu. Zebrane w czasie poszukiwań powierzchniowych zabytki archeologiczne z okolic Rozwadowa i z terenu Stalowej Woli ks. dr. W. Gaj-Piotrowski przekazał za pośrednictwem autorki niniejszego sprawozdania do zbiorów Muzeum Okręgowego w Rzeszowie⁴. W kilku wypadkach pokazał w terenie odkryte przez siebie stanowiska archeologiczne.

Wszystkie materiały uszeregowane były w oddzielnych opakowaniach według stanowisk wraz z metryczkami i w większości ze szkicem sytuacyjnym położenia stanowiska. Oryginały metryczek i szkiców ofiarodawca zachował dla siebie, pozwolił jednak na dokładne ich skopowanie.

Stalowa Wola — Pławo st. 3

Drugie (od ostatniego zabudowania) pole przy drodze prowadzącej w kierunku do Rozwadowa, będące własnością Ludwika Kuziory. Znaleziono tu fragment naczynia kultury łużyckiej. Według relacji właściciela pola, wyorywał on na nim wiele podobnych fragmentów naczyń.

Stalowa Wola — Pławo st. 4

Górka piaszczysta położona za starą garbarnią żydowską „Na Młodyniu” od strony Sanu. Znaleziono tu w odległości ok. 8 m. od łąk, w skarpie piaskowej siedem fragmentów ceramiki prawdopodobnie kultury łużyckiej. Jeden z fragmentów posiada ornament.

Stalowa Wola st. 5

Obsypująca się skarpa piaszczysta od strony „Ozetu”. Fragmenty ceramiki leżą wzdłuż całej skarpy, począwszy od schodów kończących ostatnią uliczkę (od Hutnika) aż do słupa elektrycznego wysokiego napięcia. Część materiału

ceramicznego znajduje się na polu powyższej skarpy. Przekazany materiał zabytkowy składa się z 12 fragmentów ceramiki kultury łużyckiej, w tym fragment przywylewowy z dziurką pod krawędzią oraz jeden fragment ornamentowany.

Rzeczycza Długa pow. Tarnobrzeg

Stanowisko to położone jest na tzw. „Łysej Górze”. W 1959 roku znaleziono w palenisku część misy na głębokości 70 cm. Przekazany materiał zabytkowy to 10 ułamków ceramiki kultury łużyckiej, w tym jeden przydenny, jeden przywylewowy barwy żółto-brunatnej oraz dwa fragmenty ceramiki toczzonej na kole, o nieokreślonej chronologii.

Baków — Musików pow. Tarnobrzeg

Na polach między dwoma wyżej wymienionymi miejscowościami ofiarodawca znalazł w 1954 r. ułamki ceramiki o nieoznaczonej chronologii oraz wiór krzemienisty z surowca świeciechowskiego z jednostronnym retuszem przykrawężnym. Kształt wióra liściowaty, przekrój poprzeczny trójkątny (równoramienny). Ponadto znaleziono tu jeden odłupek krzemienisty.

Baków pow. Tarnobrzeg

Przekazano również informację o innym stanowisku położonym na początku wsi Baków: podczas kopania dołu pod krzyż przydrożny w 1935 r. wykopano naczynie gliniane, które uległo rozbiciu i zostało z powrotem zakopane w ziemi w tym samym miejscu.

Baków pow. Tarnobrzeg

Stanowisko położone jest na tzw. „Kozich Górach” na płn.-wsch. od Bakowa (ok. 500 m). Przekazany materiał archeologiczny składa się z kilkudziesięciu ułamków ceramiki pochodzącej z różnych okresów m. in. z kultury łużyckiej i z okresu rzymskiego, 14 drobnych odpadków krzemienistych, narzędzie krzemienne z dwustronnym retuszem przykrawężnym, 2 fragmenty przedmiotów żelaznych oraz przepalone kości.

Rozwadow pow. Tarnobrzeg

Ogród plebański. Przekazano 5 fragmentów ceramiki kultury łużyckiej w tym jeden fragment przywylewowy wraz z uchem.

Kotowa Wola pow. Tarnobrzeg

Stanowisko położone jest ok. 2 km na północ od drogi Jamnica — Grębów, po prawej stronie rzeki Łęg, ok. 150 m na wschód od wału przeciwpowodziowego. W pobliżu stanowiska po lewej stronie Łęgu, w lesie widoczna jest wieża triangulacyjna. Wzniesienie piaszczyste, na którym znajduje się stanowisko archeologiczne zwie się „Grunt”, pokryte jest kępą karłowatych sosen. Na wschód od w/w wzniesienia rozciąga się las mieszany. Między wałem przeciwpowodziowym, a wydumą trudne do przebycia bagna. Tuż za bagnami na piaszczystym polu

ornym, przed kępą sosen znajdują się materiały archeologiczne.

Ofiarodawca przekazał stąd 3 fragmenty ceramiki kultury łużyckiej, 1 odlupek krzemienny i nieokreślony przedmiot brązowy — rodzaj zawieszki w kształcie kotwicy z otworem.

22. IV. 1966 r. ekipa badawcza wraz z ks. dr Gajem-Piotrowskim udała się na miejsce odkrycia, znajdując kilkadziesiąt ułamków ceramiki łużyckiej i 1 odlupek krzemienny.

Przekazane zabytki i informacje przyczyniły się do odnotowania kilku nowych stanowisk archeologicznych szczególnie dotyczących kultury łużyckiej oraz do lepszego poznania terenu powiatu tarnobrzесьkiego i okolic Stalowej Woli pod względem archeologicznym.

Wszystkie wymienione wyżej materiały oraz szkice sytuacyjne znajdują się w Dziale Archeologicznym Muzeum Okręgowego w Rzeszowie.

Przypisy:

¹ A. H. Kirkor, *Sprawozdania i wykaz zabytków złożonych w Akademii Umiejętności z wyjazdu archeologicznego w 1880 r.*, Zb. V, s. 9, 10.

² Jest to najprawdopodobniej dalsza partia stanowiska nr 1 badanego przez R. Jamkę w 1941 r. M. Zeylandowa, *Materiały z badań archeologicznych w Turbii, pow. Tarnobrzeg*, Materiały Archeologiczne, t. VII, Kraków 1966, s. 205.

³ R. Jamka, *Rzymski miecz z Rzeczy Długiej w powiecie tarnobrzесьkim*, Spraw. PAU, XLII 1937, nr 9, s. 269—272, 1 tabl.

⁴ Dyrekcja Muzeum Okręgowego w Rzeszowie składa ks. dr Wilhelmowi Gaj-Piotrowskiemu tą drogą serdeczne podziękowanie.

Bronisław Cmela

Działalność Rzeszowskiego Ośrodka Archeologicznego w roku 1965

Kontynuując zapoczątkowaną w 1956 r. działalność naukowo-badawczą, dokumentacyjną i kulturalno-oświatową Rzeszowski Ośrodek Archeologiczny przy Muzeum Okręgowym w Rzeszowie posiada do zanotowania w 1965 r. wiele poważnych osiągnięć. Składają się na nie prace wykopaliskowe, badania zwiadowcze i powierzchniowe, akcja popularyzacyjno-oświatowa, inwentaryzacja i dokumentacja zbiorów, udział w zjazdach i konferencjach, szerokie kontakty z placówkami naukowymi w kraju i zagranicą, ścisła współpraca z muzeami autonomicznymi, regionalnymi i społecznymi na terenie województwa rzeszowskiego, udział w tworzeniu wiejskich izb pamiątek, poszerzanie księgozbioru o tematyce archeologicznej w poszczególnych muzeach, prowadzenie prac konserwatorskich, a wreszcie publikowanie wyników prowadzonych badań w postaci materiałów i sprawozdań oraz mniejszych lub większych opracowań czy też artykułów popularno-naukowych.

Podobnie jak w latach ubiegłych, praca Rzeszowskiego Ośrodka Archeologicznego prowadzona była przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków Archeologicznych oraz Działy Archeologiczne muzeów w Rzeszowie, Krośnie i Przemyśle. Wymienione wyżej placówki zatrudniają razem 6 archeologów. Wojewódzki Konserwator Zabytków Archeologicznych

w prowadzonych badaniach wykorzystywał zarówno archeologów zatrudnionych w muzeach województwa rzeszowskiego, jak też studentów Katedry Archeologii Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie, Uniwersytetu Marii Curie Skłodowskiej w Lublinie, Uniwersytetu w Warszawie. Podkreślić należy czynny od kilku lat udział w pracach wykopaliskowych na terenie województwa rzeszowskiego mgr inż. Tadeusza Żurowskiego, głównego konserwatora zabytków archeologicznych w Ministerstwie Kultury i Sztuki. Duże zainteresowanie prowadzonymi badaniami wykazują dyrektor Państwowego Muzeum Archeologicznego w Warszawie prof. dr Zdzisław Rajewski oraz nestor archeologii polskiej prof. dr Józef Kostrzewski.

Nad metoryczną stroną działalności Ośrodka czuwa prof. dr Rudolf Jamka, kierownik Katedry Archeologii Polski UJ w Krakowie. Administracyjnie Ośrodek podlega Dyrekcji Muzeum Okręgowego w Rzeszowie, które poprzez Dział Archeologiczny zabezpiecza mu odpowiednie środki na właściwą organizację pracy naukowo-badawczej, popularyzacyjno-oświatowej i wydawniczej.

Ponieważ na działalność Rzeszowskiego Ośrodka Archeologicznego w Rzeszowie składają się prace podejmowane przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków Archeologicznych, Muzeum Okręgowe w Rzeszowie, Muzeum